

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВ

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

методичні рекомендації для практичних занять здобувачів першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП «Комп'ютерні науки»
спеціальності 122 «Комп'ютерні науки» денної форми здобуття вищої освіти

Миколаїв

2023

УДК 332.1
Р31

Друкується за рішенням науково-методичної комісії факультету менеджменту МНАУ від 28.04.2023 р. протокол № 8.

Укладач:

Т.Г. Олійник – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств, Миколаївський національний аграрний університет.

Рецензенти:

Дранус Л.С. - канд. екон. н., доцент, т.в.о. завідувача кафедри менеджменту ЧНУ імені Петра Могили

Шишпанова Н.О. к.е.н., доцент кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки Миколаївського національного аграрного університету

©Миколаївський національний аграрний
університет, 2023

ЗМІСТ

Тема 1. Регіональна економіка: предмет метод і завдання.....	4
Тема 2. Закономірності, принципи і фактори розміщення продуктивних сил та формування економіки регіонів.....	8
Тема 3. Економічне районування і територіальна організація господарства..	10
Тема 4. Господарський комплекс України, його структура і трансформація в ринкових умовах.....	14
Тема 5. Природний і трудоворесурсний потенціал країни.....	20
Тема 6. Міжгалузеві господарські комплекси та регіональні особливості їх розвитку і розміщення.....	28
Тема 7. Економіка регіонів України: стан та перспективи розвитку.....	35
Тема 8. Міжнародні економічні зв'язки України та її інтеграція в європейські та інші світові структури.....	40
Тема 9. Фактори сталого розвитку продуктивних сил.....	44
Комплексне індивідуальне завдання.....	49
Список використаних джерел.....	50

**ТЕМА 1: РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА: ПРЕДМЕТ
МЕТОД І ЗАВДАННЯ**

Теми доповідей

1. Зарубіжні концепції регіональної економіки та розміщення продуктивних сил, їх актуальність для економіки регіонів України.
2. Соціальна спрямованість розвитку і розміщення продуктивних сил.
3. Стратегія сталого розвитку продуктивних сил.
4. Забезпечення економічної безпеки держави в контексті проблем розміщення і розвитку продуктивних сил.

Регіон це - _____

Регіональна економіка це - _____

Завдання 1. Заповніть схему (Рис.1.1), яка показує місце регіональної економіки серед інших наукових дисциплін:

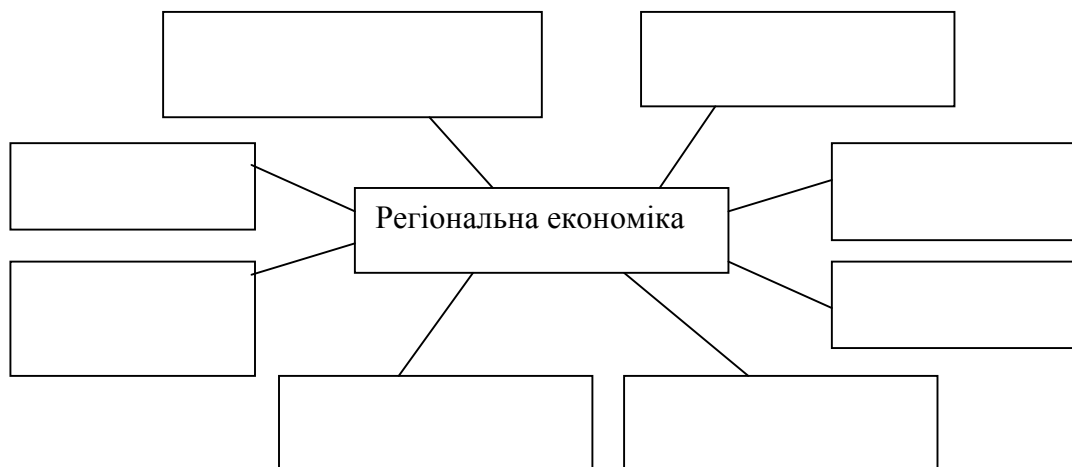

Рис.1.1. Місце регіональної економіки серед інших наукових дисциплін

Завдання 2. Нанесіть на контурну карту обласні центри України.

Рис 1.2. Контурна карта України

Завдання 3. Визначити показники використання основних виробничих засобів промислових підприємств Миколаївської області на основі даних наведених в таблиці 1.1.

Методика виконання.

Фондовіддача – відношення вартості виробленої валової продукції в поточних цінах до середньорічної вартості основних виробничих фондів сільськогосподарського призначення.

Фондомісткість – це відношення середньорічної вартості основних виробничих фондів сільськогосподарського призначення до вартості виробленої валової продукції в поточних цінах. Він показує, скільки було використано основних виробничих фондів для виробництва однієї гривні вартості продукції.

Фондоозброєність праці – це відношення вартості основних виробничих фондів сільськогосподарського призначення до середньорічної кількості працівників, зайнятих у виробництві.

Продуктивність праці – відношення виробленої продукції до середньорічної кількості працівників, зайнятих у виробництві.

Місцезнаходження підприємства	Річний випуск продукції в оптових цінах, тис. грн.	Середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. грн.	Чисельність працюючих, чол.
м. Вознесенськ	750	1350	220
м. Первомайськ	610	2200	175
м. Очаків	300	1300	150
м. Южноукраїнськ	520	1000	220

Місцезнаходження підприємства	Фондо-віддача	Фондо-місткість	Фондо-озброєність	Продуктивність праці
м. Вознесенськ				
м. Первомайськ				
м. Очаків				
м. Южноукраїнськ				

Висновок _____

_____

_____

_____

_____

_____

Завдання 4. За вихідними даними, наведеними у таблицях 1 і 2, визначити ефективність та доцільність постачання продукції (власного виробництва) в умовні регіони А, Б та В з врахуванням зміни транспортного фактору (зростанням транспортних витрат на 40 %).

Методика виконання. Для визначення ефективності та доцільності постачання продукції в умовні регіони необхідно розрахувати рівень рентабельності без врахування та з врахуванням зміни транспортного фактору і порівняти його рівень з граничним (17 %).

Загальний розмір транспортних витрат є добутком розміру транспортних витрат на 1 км та відстані до умовного регіону.

Вартість усієї продукції, що постачається в регіон (*виручка від реалізації*), визначається множенням ціни реалізації на обсяг реалізованої продукції.

Витрати на реалізацію всього обсягу продукції – добуток витрат на реалізацію одиниці продукції та обсягу реалізованої продукції.

Виробнича собівартість усієї продукції, що постачається в регіон – добуток виробничої собівартості одиниці продукції та обсягу реалізованої продукції.

Повна собівартість усієї продукції, що постачається в регіон, розраховується як сума виробничої собівартості усієї продукції, витрат на реалізацію продукції та загального розміру транспортних витрат при постачанні продукції до району.

Прибуток являє собою різницю між виручкою від реалізації продукції та її повною собівартістю.

Рівень рентабельності являє собою відношення прибутку до повної собівартості, виражене у відсотках.

Таблиця 1.2. - Розрахунок ефективності постачання продукції в умовні регіони

Показники	Умовні регіони		
	А	Б	В
Вихідні дані			
1. Відстань до умовного регіону, км	40	54	61
2. Транспортні витрати на 1 км, ум. грош. од.	2	2	2
3. Виробнича собівартість одиниці продукції	80	80	80
4. Витрати на реалізацію одиниці продукції, ум. грош. од.	5	5	5
5. Обсяги реалізованої продукції, шт..	950	1000	1100
6. Ціна реалізації, ум. грош. од.	100	105	112
7. Граничний рівень рентабельності, %	17	17	17
Розрахункові показники <i>При існуючому розмірі транспортних витрат</i>			
8. Загальний розмір транспортних витрат при			

постачанні продукції до району, ум. грош. од.			
9. Вартість усієї продукції, що постачається в регіон, ум. грош. од.			
10. Витрати на реалізацію всього обсягу продукції, ум. грош. од.			
11. Виробнича собівартість усієї продукції, що постачається в регіон, ум. грош. од.			
12. Повна собівартість усієї продукції, що постачається в регіон, ум. грош. од.			
13. Прибуток, ум. грош. од.			
14. Рівень рентабельності, %			
<i>При збільшенні розміру транспортних витрат</i>			
15. Розмір транспортних витрат при зростанні на 40 %, ум. грош. од.			
16. Повна собівартість продукції, ум. грош. од.			
17. Прибуток, ум. грош. од.			
18. Рівень рентабельності, %			

Висновок _____

_____

_____

_____

ТЕМА 2: ЗАКОНОМІРНОСТІ, ПРИНЦИПИ І ФАКТОРИ РОЗМІЩЕННЯ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ

Теми доповідей

1. Економічне районування як об'єктивна основа територіальної організації виробництва.
2. Чинники, принципи та критерії економічного районування.
3. Історія проведення економічного районування на різних етапах розвитку України.
4. Основні теорії регіональної економіки

Завдання 1. Визначити варіант майбутнього розташування підприємства на основі розрахунку приведених витрат.

Методика виконання. Для вибору варіанта розміщення майбутнього виробництва використовують метод мінімізації приведених витрат, які обчислюють за формулою:

$$Вп = С + (Е \times К), \quad (2.1)$$

де:

С - собівартість продукції з урахуванням транспортування до споживача;

Е - нормативний коефіцієнт ефективності капітальних вкладень;

К - капітальні вкладення.

З усіх варіантів розвитку вибирають той, що має найменші приведені витрати. Це й буде оптимальний варіант розташування виробництва.

Таблиця 2.1. - Варіанти розміщення майбутнього виробництва

	Капітальні витрати (К)(тис.ум.од.)	Поточні витрати (С) (тис.ум.од.)	Нормативний показник ефективності капітальних витрат (Ен)	Приведені витрати В _п на 1 т, грн.
Пункт 1	3000	500	0,20	
Пункт 2	3400	830	0,20	
Пункт 3	2600	300	0,20	
Пункт 4	5000	960	0,20	

Висновок

Завдання 2. Розглядаються три варіанти розміщення виробничого об'єкта з різними виробничими потужностями. Основні проектні показники за кожним варіантом наведені в таблиці 2.2. Визначить оптимальний варіант проекту та його економічну ефективність, якщо середньогалузева собівартість продукції складає 212грн. Термін окупності кожного з трьох проектів – 5 років.

Методика виконання. Для розв'язання задачі використовують формулу:

$$Z_i = C_i + T_i + (E_n \times K_i), \quad (2.2)$$

де:

Z_i – затрати на одиницю продукції, що виробляється;

C_i – собівартість одиниці продукції;

T_i - транспортні витрати на одиниці продукції;

K_i - капітальні витрати на одиницю продукції;

E_n - коефіцієнт ефективності капітальних вкладень

$$E_n = 1/t, \quad (2.3)$$

де: t – термін окупності

Економічний ефект

$$E_{EF} = (C_{cp} - Z_i), \quad (2.4)$$

де: C_{cp} – середньогалузева собівартість

Таблиця 2.2. – Економічні показники та їх значення

Показники	Варіант		
	1	2	3
Обсяг виробництва, шт.	1800000	2400000	3100000
Сумарні капіталовкладення за проектом, млн. грн.	89,38	141,36	124,12
Собівартість річного обсягу продукції, млн. грн.	296,0	348,0	434,0
Середній радіус перевезень сировини та готової продукції, км	112	182	168
Витрати на перевезення одного виробу на відстані 1 км	0,12	0,18	0,15
Затрати на одиницю продукції, грн./шт.			
Економічний ефект			

Висновок _____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Завдання 4. Поділіть групу факторів розміщення продуктивних сил на матеріальні та нематеріальні фактори розміщення.

Таблиця 2.3. – Визначення факторів розміщення продуктивних сил

Фактори РПС	Матеріальні	Нематеріальні
Природно-географічне положення		+
Рівень соціально-економічного розвитку	+	
Кількість населення	+	+
Соціальна інфраструктура	+	
Наявність природно-сировинних ресурсів		+
Наявність транспортних комунікацій	+	
Науково-технічний потенціал	+	
Соціальний клімат		+
Екологічна ситуація	+	+
Звичаї та традиції	+	+
Якість управління	+	+
Виробничий апарат	+	+

Фактори розміщення це - _____

_____

_____

_____

Принципи розміщення продуктивних сил – це _____

ТЕМА 3 ЕКОНОМІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ І ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ГОСПОДАРСТВА

Теми доповідей

1. Економічне районування як об'єктивна основа територіальної організації виробництва.
2. Чинники, принципи та критерії економічного районування.
3. Історія проведення економічного районування на різних етапах розвитку України.
4. Світовий досвід економічного районування.

Завдання 1. Необхідно визначити критичний радіус району вирощування овочів, ринкова ціна яких складає 1,3грн/кг. Очікуваний врожай 120т. сумарні витрати на вирощування овочів складають 85600грн., а на доставку всієї продукції до ринку збуту необхідно 7000грн при відстані транспортування 2км. Обчислити, який дохід отримає фермер, якщо його господарство знаходиться на відстані 10км і на відстані 40км від ринку збуту продукції.

Методика виконання. За формулою В. Лаундхарта, який запропонував математичну інтерпретацію теорії штандарту сільського господарства І. Тюнена можна визначити граничну зону сільськогосподарського виробництва.

$$Z = (p - c) / t \quad (3.1)$$

де:

Z – граничний радіус зони сільськогосподарського виробництва;

p – ринкова ціна продукції;

c – собівартість одиниці продукції;

t – транспортний тариф (вартість перевезення одиниці продукції на одиницю відстані).

Формула для обчислення доходу фермера при відхиленні від граничного радіуса сільськогосподарської зони:

$$R = Q \times t \times (Z - Z_1) \quad (3.2)$$

де:

R – дохід фермера;

Q – обсяг сільськогосподарської продукції;

t – транспортний тариф;

Z – граничний радіус зони сільськогосподарського виробництва;

Z₁ – фактичний радіус зони сільськогосподарського виробництва.

Подайте результати у вигляді таблиці 3.1.

Таблиця 3.1. Розрахунок критичного радіусу району вирощування овочів

Показники	Розрахунок
Собівартість одиниці продукції, грн./кг	
Транспортний тариф, грн./ кг-км	
Граничний радіус зони сільськогосподарського виробництва	
Дохід фермера на відстані 10 км, грн.	
Дохід фермера на відстані 40 км, грн.	

Висновок _____

_____

_____

_____

Завдання 2. Розраховувати індекс територіальної концентрації промислового виробництва в адміністративних областях України, використовуючи статистичну інформацію, наведену в табл. 3.2.

Методика виконання. Для визначення характеру розвитку і розміщення підприємств промислового комплексу на конкретній території та для формування уявлення про територіально-виробничі пропорції та ефективність виробництва застосовується індекс територіальної концентрації:

$$K_k = \frac{T_i}{T} \cdot \frac{E_i}{E} \quad (3.3)$$

де:

T – площа території країни;

T_i – площа території адміністративної області;

E – кількість промислових підприємств, що перебували на самостійному балансі в країні;

E_i – кількість промислових підприємств, що перебували на самостійному балансі в адміністративній області.

K_k знаходиться в межах $0 < K_k < 1$. При $K_k \rightarrow 0$ розподіл стає більш рівномірним, при $K_k \rightarrow 1$ спостерігається підвищення концентрації промислового виробництва.

Таблиця 3.2 - Територія і кількість промислових підприємств, що перебували на самостійному балансі в адміністративних областях України

Адміністративні області	Територія, тис. км ²	Кількість промислових підприємств, од.	$\frac{T_i}{T}$	$\frac{E_i}{E}$	K_k 4/5
Україна (всього)	603,7	9940			
АР Крим	27,7	384			
Вінницька обл.	26,5	460			
Волинська обл.	20,2	146			
Дніпропетровська обл.	31,9	552			
Донецька обл.	26,5	882			
Житомирська обл.	29,9	403			
Закарпатська обл.	12,8	319			
Запорізька обл.	27,2	357			
Івано-Франківська	13,9	301			
Київська обл.	28,1	330			
Кіровоградська обл.	24,6	254			
Луганська обл..	26,7	639			
Львівська обл..	21,8	728			
Миколаївська обл..	24,6	231			
Одеська обл..	33,3	482			
Полтавська обл..	28,8	374			
Рівненська обл..	20,1	273			
Сумська обл..	23,8	315			
Тернопільська	13,8	270			
Харківська обл..	31,4	625			
Херсонська обл.	28,5	181			
Хмельницька обл.	20,6	246			
Черкаська обл.	20,9	323			
Чернівецька обл.	8,1	205			
Чернігівська обл.	31,2	261			
м. Київ	0,8	399			

Виділити групи областей України з високим, середнім і низьким рівнем концентрації промисловості _____

Завдання 3. На контурній карті зобразити економічні райони за: Ф. Заставним, В. Поповкіним.

Рисунок 3.1 - Контурна карта України

Ф. Заставний: _____ ;

В. Поповкін: _____ ;

ТЕМА 4. ГОСПОДАРСЬКИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ, ЙОГО СТРУКТУРА І ТРАНСФОРМАЦІЯ В РИНКОВИХ УМОВАХ

Теми доповідей

1. Енергоефективність економіки як критерій переходу на модель сталого розвитку.
2. Сільський зелений туризм: значення і вплив на сталий розвиток регіонів.
3. Сучасні проблеми розвитку господарства в Україні (вибрати одну галузь).
4. Проблеми і розвитку агропромислового комплексу України.
5. Проблеми та перспективи розвитку транспорту (авіатранспорт, водний транспорт, залізничний транспорт, автомобільний транспорт) сучасної України.

Завдання 1. За даними таблиці 4.1 визначити: 1) структуру галузей, що надають послуги; 2) темпи зростання обсягу надання послуг, 3) коефіцієнти випередження.

Галузі економіки, які надають послуги	Надання послуг, млн. грн.		Структура надання послуг, %		Темп зростання %	Коефіцієнт випередження
	2021р.	2022р.	2021р.	2022р.		
Транспорт та зв'язок	25418	33442				
Торгівля та громадське харчування	17087	28644				
Житлове та комунальне господарство	14971	15025				
Охорона здоров'я, фізична культура та соціальне забезпечення	6728	8387				
Освіта	8111	10558				
Фінанси, кредит, страхування, пенсійне забезпечення	3657	5603				
Управління та оборона	9405	10128				
Інші галузі	10072	13172				
Разом			100	100		-

Висновок _____

_____

_____

_____

_____

_____

Завдання 2. Відновити втрачені дані, виходячи з інформації, поданої у таблиці 4.2.

Галузі	Обсяг випуску продукції, млн. грн.		Темп зростання%	Коефіцієнт випередження	Галузева структура, %	
	2021 р.	2022 р.			2021р.	2022р.
А	70					
Б		125			35,5	
В		138				
Разом	280	329		-	100	100

Висновок _____

_____

_____

_____

Завдання 3. За інформацією, поданою у таблиці 4.3, обчисліть в динаміці показники економічного розвитку умовного регіону. Зробіть висновки.

Методика виконання. Для оцінки економічного розвитку регіону використовується шість груп показників:

1. Виробничо-економічні відображають місце регіону в національній економіці, результати і тенденції функціонування господарського комплексу регіону, виявляють потенційні загрози в галузях господарства. До них належать: виробництво валової доданої вартості на душу населення; індекс виробництва валової доданої вартості, індекс виробництва сільськогосподарської продукції, індекс виробництва промислової продукції. *Індекс* являє собою співвідношення значення показника кожного року до попереднього року аналізованого періоду.

2. Структурні показники. Характеризують структуру господарського комплексу, що дає можливість оцінити спеціалізацію регіону, вказують на негативні відхилення в макрогосподарських пропорціях господарського комплексу території. Дана група показників включає в себе: частку проміжного споживання у випуску, частку сільського господарства у валовій доданій вартості регіону; частку промисловості у валовій доданій вартості регіону.

3. Інвестиційні показники дають уяву про темпи і структуру інвестування економіки регіону за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел. До них належать: індекс інвестицій в основний капітал; обсяг інвестицій в основний капітал з розрахунку на душу населення; індекс іноземних інвестицій; обсяг іноземних інвестицій з розрахунку на душу населення.

4. Показники інституціональних перетворень. Відображають рівень конкурентного середовища, характер зміни форм власності, роль малих підприємств в економічному розвитку. Передбачають розрахунок: частки продукції підприємств державної форм власності у загальних обсягах виробництва промислової продукції; частки продукції малих підприємств у загальних обсягах виробництва промислової продукції; кількості малих підприємств на 10000 населення регіону.

5. Зовнішньоекономічні. Характеризують експортний потенціал регіону, його роль у зовнішньоекономічних зв'язках держави, структуру експорту, імпорту тощо. Включають в себе: частку експорту у валовій доданій вартості регіону; індекс експорту; експорт на душу населення; індекс імпорту, імпорт на душу населення.

6. Науково-інноваційні. Характеризують тенденції розвитку наукового потенціалу, рівень сприйнятливості сфери виробництва до інновацій, знос основного капіталу. До даної групи показників належать: частка зайнятих в науці в загальній кількості зайнятих; коефіцієнт зносу основного капіталу

промисловості (відношення суми зносу основного капіталу до його балансової вартості).

Таблиця 4.3. - Вихідні дані для розрахунку показників економічного розвитку регіону

№	Показники	2020р.	2021р.	2022р.
1	Чисельність населення регіону, чол.	74121	73940	73876
2	Кількість зайнятих, осіб	50773	50501	49497
3	Виробництво валової доданої вартості, тис. грн.	1112000	1079524	1049039
4	Виробництво сільськогосподарської продукції, тис. грн..	511520	468513	501441
5	Виробництво промислової продукції, тис. грн.	579352	585102	521441
6	Обсяги проміжного споживання в регіоні, тис. грн.	235744	216984	258064
6А	Валовий випуск регіону (3+6)	1347744	1296508	1307103
7	Обсяги інвестицій в основний капітал, тис. грн.	294348	346221	346284
8	Обсяги іноземних інвестицій, тис. грн.	114486	110112	146974
9	Обсяги промислової продукції підприємств державної форми власності, тис. грн.	57776	52569	46444
10	Вартість малих підприємств, тис. грн.	82268	85425	77055
11	Кількість малих підприємств, од.	110	108	108
12	Обсяг експорту регіону, тис. грн.	156792	164088	165748
13	Обсяг імпорту регіону, тис. грн.	100096	154046	98424
14	Кількість населення, зайнятого науковою діяльністю, осіб	3113	2514	2512
15	Балансова вартість основного капіталу промисловості, тис. грн.	2984642	2889986	2996041
16	Сума зносу основного капіталу промисловості, тис. грн.	1492321	1733992	1797625

Таблиця 4.4 - Розрахунок показників економічного розвитку регіону

№	Показники	2020__р.	2021_р.	2022_р.
<i>Виробничо-економічні показники</i>				
1.	Виробництво валової доданої вартості на душу населення, тис. грн.			
2	Індекс виробництва валової доданої вартості			
3	Індекс виробництва сільськогосподарської продукції			
4	Індекс виробництва промислової продукції			
<i>Структурні показники</i>				
5	Частка проміжного споживання у валовому випуску регіону, %			
6	Частка сільського господарства у валовій доданій вартості регіону, %			
7	Частка промисловості у валовій доданій			

	вартості регіону, %			
<i>Інвестиційні показники</i>				
8	Індекс інвестицій в основний капітал			
9	Обсяг інвестицій в основний капітал з розрахунку на душу населення, тис. грн.			
10	Індекс іноземних інвестицій			
11	Обсяг іноземних інвестицій з розрахунку на душу населення, тис. грн.			
<i>Показники інституціональних перетворень</i>				
12	Частка продукції підприємств державної форми власності у загальних обсягах виробництва промислової продукції, %			
13	Частка продукції малих підприємств у загальних обсягах виробництва промислової продукції, %			
14	Кількість малих підприємств на 10000 населення регіону, од.			
<i>Зовнішньоекономічні показники</i>				
15	Частка експорту у валовій доданій вартості регіону, %			
16	Індекс експорту			
17	Експорт на душу населення, тис. грн.			
18	Індекс імпорту			
19	Імпорт на душу населення, тис. грн.)			
<i>Науково-інноваційні показники</i>				
20	Частка зайнятих в науці в загальній кількості зайнятих, % $14/2*100$			
21	Коефіцієнт зносу основного капіталу промисловості $16/15$			

Валовий випуск регіону являє собою суму валової доданої вартості та проміжного споживання

Висновок

Завдання 4. Користуючись вихідною інформацією, поданою у табл. 4.5, обчисліть в динаміці показники соціального розвитку регіону.

Методика виконання. Соціальний розвиток регіону оцінюється за допомогою показників, які характеризують рівень життя населення, його доходи та видатки. Основними з них є: рівень бідності; чисельність учнів денних загальноосвітніх шкіл на 10000 населення; навантаження на одне вільне робоче місце; природний приріст населення, міграційне сальдо, рівень зайнятості та ін.

Рівень бідності - це питома вага сімей (домогосподарств), в яких рівень споживання (доходів) на одну особу нижчий від визначеної межі бідності. Нині межа бідності встановлюється як розмір прожиткового мінімуму на одну особу в розрахунку на місяць.

Таблиця 4.5. – Розрахунок показників соціального розвитку регіону

№	Показники	2020р.	2021р.	2022р.
<i>Вихідні дані</i>				
1	Чисельність населення регіону, осіб	84121	83940	83876
2	Загальна кількість домогосподарств в регіоні, од.	19530	19485	19469
3	Кількість домогосподарств з рівнем доходів, нижчим за прожитковий мінімум, од.	1360	1264	1190
4	Чисельність учнів денних загальноосвітніх шкіл, осіб	13824	14527	14662
5	Кількість зареєстрованих громадян, не зайнятих трудовою діяльністю, осіб	8953	9478	7644
6	Потреба підприємств у працівниках на заміщення вільних робочих місць (вакантних посад), осіб.	4131	2098	3094
<i>Розрахункові дані</i>				
7	Рівень бідності, %			
8	Чисельність учнів денних загальноосвітніх шкіл на 10000 населення, осіб			
9	Навантаження на одне вільне робоче місце (вакантну посаду), осіб			
є				

Висновок

ТЕМА 5. ПРИРОДНИЙ І ТРУДОРЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КРАЇНИ

Теми доповідей

1. Природно-ресурсний потенціал розвинутих країн.
2. Мінеральні ресурси світу: характеристика та основні запаси.
3. Динаміка чисельності населення країн різних континентів.
4. Безробіття: сутність, види та основні причини виникнення.

Завдання 1. На основі даних державного комітету України з водного господарства здійснити оцінку використання водних ресурсів, а також проаналізувати частку виробничих і сільськогосподарських потреб у загальному обсязі використання свіжої води у регіоні. Вихідні дані для розрахунків подано у таблиці 5.1.

Методика виконання.

Потреба води у сільському господарстві – це використання води у зрошувальному землеробстві та меліорації (сільськогосподарські і потреби на зрошування), для водозабезпечення сіл, селищ, населених пунктів (господарсько-питні).

Потреби у промисловому виробництві (виробничі потреби) – це охолодження агрегатів і механізмів, забезпечення санітарно-гігієнічних умов та ін.

Частку сільськогосподарських і виробничих потреб у загальному обсязі використання свіжої води у регіоні визначається на основі використання показника «питома вага», у відсотках.

Показники оцінки використання водних ресурсів:

1. Коефіцієнт загальної водомісткості ($K_B^{\text{заг}}$)

$$K_B^{\text{заг}} = Q_B \div Ч; \quad (5.1)$$

де: Q_B - загальний обсяг води для потреб території, м^3 ;

Ч – чисельність населення території, осіб.

2. Коефіцієнт водомісткості у комунально-побутовій сфері ($K_B^{\text{кпс}}$):

$$K_B^{\text{кпс}} = Q_{\text{кпс}} \div Ч; \quad (5.2)$$

де: $Q_{\text{кпс}}$ - обсяг води для потреб комунально-побутової сфери на території, м^3 ;

Ч – чисельність населення території, осіб.

3. Коефіцієнт водомісткості у сільськогосподарському виробництві ($K_B^{\text{с/г вир.}}$)

$$K_{\text{в}}^{\text{с/г вир.}} = Q_{\text{с/г вир.}} \div Q_{\text{вир.}} ; \quad (5.3)$$

де:

$Q_{\text{с/г вир}}$ - обсяг води для сільськогосподарських потреб на території, м³;

$Q_{\text{вир.}}$ – обсяг виробництва продукції, грн.

4. Коефіцієнт водомісткості у промисловому виробництві ($K_{\text{в}}^{\text{пр. вир.}}$):

$$K_{\text{в}}^{\text{пр. вир.}} = Q_{\text{пр. вир.}} \div Q_{\text{вир.}} ; \quad (5.4)$$

де:

$Q_{\text{с/г вир}}$ - обсяг води для промислових потреб на території, м³;

$Q_{\text{вир.}}$ – обсяг виробництва продукції, грн.

Таблиця 5.1. Обсяг використання свіжої води у регіоні, млн. м³

Показники	20__ р.	20__ р.
<i>Вихідні дані</i>		
1. Усього використано свіжої води у регіоні, млн.м ³	316,9	283
У тому числі на потреби:		
господарсько-питні	150,1	143
виробничі	127,3	101
сільськогосподарські	37,0	39,0
зрошення	2,5	2
2. Чисельність населення регіону, осіб	2 780 300	2 764 007
3. Обсяг виробництва промислової продукції, млн. грн.	35429,0	35690,2
4. Обсяг виробництва сільськогосподарської продукції, млн. грн.	15612,2	14979,5
<i>Розрахункові дані</i>		
Коефіцієнт загальної водомісткості		
Коефіцієнт водомісткості у комунально-побутовій сфері		
Коефіцієнт водомісткості у сільськогосподарському виробництві		
Коефіцієнт водомісткості у промисловому виробництві		

Висновок _____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Завдання 2. Проаналізувати структуру земельного фонду регіону, а також визначити абсолютне відхилення за видами земель та угідь на основі даних табл. 5.2.

Таблиця 5.2. Вихідні дані для аналізу структури земельного фонду

Основні види земель та угідь	20__ р.		20__ р.		Відхилення у:	
	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	в.п.
Загальна територія	3141,8	100	3141,8	100	-	-
у тому числі						
- сільськогосподарські угіддя	2418,7		2428,1			
- ліси та інші лісовкриті площі	416,5		350,8			
- забудовані землі	121,4		187,7			
- відкриті заболочені землі	30,6		25,4			
- відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри)	33,7		33,7			
- інші землі	60,1		55,3			
- землі, що вкриті поверхневими водами	60,8		60,8			

Висновок _____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Завдання 3. Розрахувати основні показники, що характеризують ступінь використання лісових ресурсів у регіоні (табл. 5.3).

Методика виконання.

Економічна оцінка лісових ресурсів здійснюється з використанням таких показників:

1. Площа загального лісового фонду, що характеризує загальну площу території, що вкрита лісом;
2. Коефіцієнт лісистості території ($K_{л}$):

$$K_{л} = S_{л} \div S_{заг} \times 100\%; \quad (5.5)$$

де:

$S_{л}$ – площа землі, що покрита лісом, км²;

$S_{\text{заг}}$ – загальна площа території, км².

3. Питомі запаси деревини на душу населення ($Z_{\text{дер}}$):

$$Z_{\text{дер}} = Q_{\text{дер}} \div Ч; \quad (5.6)$$

де:

$Q_{\text{дер}}$ - обсяг запасів деревини території, м³;

$Ч$ – чисельність населення території, осіб.

Таблиця 5.3. – Вихідні дані для оцінки лісових ресурсів регіону

Показники	2021р.	2022р.	2022р. у % до 2021р.
Загальна територія регіону, тис. га	2141,8	2141,8	
у т.ч. землі лісогосподарського призначення, що вкриті лісовою рослинністю	297,4	275,8	
Загальний запас деревини за звітний період, млн. м ³	70,5	68,3	
Чисельність населення регіону, осіб	2 750 300	2 730 007	
Коефіцієнт лісистості території			
Питомі запаси деревини на душу населення			

Висновок _____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Завдання 4. Обчисліть показники природного руху та складу населення в умовних регіонах (табл. 5.4). Зробіть висновки.

Методика виконання.

Розрахунок показників природного руху та складу населення розраховуються за певний період часу, як правило за рік.

Показник щільності населення характеризує ступінь заселеності певної території, використовується в управлінні територіями та плануванні їх розвитку. Розраховується як відношення чисельності населення регіону (району, області та ін.) до його площі, вираженої у квадратних кілометрах. При розрахунку щільності населення із загальної площі території виключають площі територій, непридатних для проживання та великих гідрографічних об'єктів - озер, заток, водосховищ, морів.

Показник природного приросту населення являє собою позитивну різницю між кількістю народжених та кількістю померлих у певному регіоні. Якщо даний показник від’ємний (смертність перевищує народжуваність), має місце природне скорочення населення – депопуляція.

Сальдо зовнішньої міграції (міграційний приріст) – різниця між числом прибулих та вибулих з неї громадян.

Загальний приріст населення обчислюється як алгебраїчна сума природного та міграційного приросту. Показники природного руху населення визначаються у проміле (‰). (Проміле передбачає розрахунок показника на 1000 одиниць виміру).

Кількість народжених на 1000 чол. населення розраховується як відношення кількості народжених до загальної кількості населення певної території, множене на 1000.

Кількість померлих на 1000 чол. населення розраховується як відношення кількості померлих до загальної кількості населення певної території, множене на 1000.

Коефіцієнт природного приросту - відношення показника природного приросту до загальної чисельності населення.

Коефіцієнт міграційного приросту - відношення міграційного приросту до загальної чисельності населення.

Загальний коефіцієнт приросту являє собою відношення суми природного та міграційного приросту (загального приросту) до загальної чисельності населення.

$$\frac{\text{Прир. пр.} + \text{Мігр. пр.}}{\text{Заг. чисельн. насел.}}$$

$$\text{Заг. коеф. пр.} = \quad (5.7)$$

де:

Заг. коеф. пр. – загальний коефіцієнт приросту;

Прир. пр. – природний приріст населення, осіб;

Мігр. пр. – міграційний приріст населення, осіб;

Заг. чисельн. насел. – загальна чисельність населення регіону, осіб.

Демографічне навантаження на 1000 осіб працездатного віку обчислюється як відношення суми чисельності осіб у молодшому та

старшому за працездатний віці до чисельності осіб працездатного віку з подальшим множенням одержаного показника на 1000.

$$D_{\text{нав.}} = \frac{C_{\text{ст. пр.}}}{C_{\text{прац.}}} \cdot 1000 \quad (5.8)$$

де

$D_{\text{нав.}}$ – демографічне навантаження на 1000 осіб працездатного віку, осіб;

$C_{\text{мол. пр.}}$ - чисельність осіб у молодшому за працездатний віці, осіб;

$C_{\text{ст. пр.}}$ – чисельність осіб у старшому за працездатний віці, осіб

$C_{\text{прац.}}$ - чисельність осіб працездатного віку, осіб.

Таблиця 5.4. Розрахунок показників природного руху та складу населення

№	Показники	Умовні регіони		
		А	Б	В
<i>Вихідні дані</i>				
1	Площа території регіону, км ²	2674,4	1115,2	2106,0
2	Чисельність населення, чол.	72231	84163	69710
3	Кількість народжених, чол.	3513	2767	4821
4	Кількість померлих, чол.	4180	2746	4515
5	Вибуло з району, чол.	974	675	483
6	Прибуло в район, чол.	1213	543	411
7	Кількість населення у віці:			
	- старшому за працездатний, чол.	14315	8661	10048
	- молодшому за працездатний, чол.	14371	17123	12779
	- працездатному, чол.	43545	58379	46883
<i>Розрахункові дані</i>				
8	Щільність населення, чол./ км ²			
9	Природний приріст населення, тис. чол.			
10	Сальдо зовнішньої міграції, тис. чол.			
11	Загальний приріст населення, тис. чол.			
12	Коефіцієнт природного приросту			
13	Коефіцієнт міграційного приросту			
14	Загальний коефіцієнт приросту			
15	Показники природного руху населення, %			
	- кількість народжених на 1000 чол. населення			
	- кількість померлих на 1000 чол. населення			
16	Частка у загальній кількості населення, %			
	- у віці, старшому за працездатний			
	- у працездатному віці			
	- у віці молодшому за працездатний			
17	Демографічне навантаження на 1000 осіб працездатного віку, чол.			

Висновок _____

Завдання 5. Оцінити демографічний стан України на основі інформації, що міститься в таблиці 5.5.

Міграційне сальдо (приріст) населення визначається як різниця між кількістю прибулого населення і кількістю вибулого населення за аналізований період.

Таблиця 5.5. – Вихідні дані для розрахунку показників демографічного стану країни

Показники	Роки				
	2018	2019	2020	2021	2022
1. Чисельність наявного населення, тис. осіб	46143,7	45962,9	45778,5	45633,6	45553,0
Природний рух населення					
2. Кількість народжених, тис. осіб	512526	497689	502595	520704	503656
3. Кількість померлих, тис. осіб	706740	698235	664588	663139	662368
4. Природний приріст населення, тис. осіб					
5. Коефіцієнт народжуваності					
6. Коефіцієнт смертності					
Зовнішня міграція населення					
7. Кількість прибулих, осіб	32917	30810	31684	76361	54100
8. Кількість вибулих, осіб	19470	14677	14588	14517	22187
9. Кількість прибулих на 10000 наявного населення					
10. Кількість вибулих на 10000 наявного населення					
11. Міграційний приріст / скорочення на 10000 наявного населення					

Висновок _____

_____

_____

_____

_____

Завдання 6. Провести структурний аналіз природного руху населення за регіонами у 2020 році за допомогою даних табл.5.6.

Таблиця 5.6. Природний рух населення за регіонами

Регіони	Кількість народжених		Кількість померлих	
	2021р.	%	2022р.	%
Автономна Республіка Крим	24054		27028	
Вінницька	17437		25453	
Волинська	14700		13666	
Дніпропетровська	36134		51141	
Донецька	41034		69345	
Житомирська	15001		20859	
Закарпатська	18490		14801	
Запорізька	18134		26498	
Івано-Франківська	16716		17358	
Київська	20511		27198	
Кіровоградська	10562		16513	
Луганська	20531		35822	
Львівська	29542		31666	
Миколаївська	13043		17353	
Одеська	29075		33523	
Полтавська	14296		24358	
Рівненська	17445		14556	
Сумська	10411		19219	
Тернопільська	11807		14682	
Харківська	26700		39465	
Херсонська	12300		16048	
Хмельницька	14548		20581	
Черкаська	12100		20477	
Чернівецька	11465		11520	
Чернігівська	9852		19909	
м. Київ	33305		28003	
м. Севастополь	4463		5326	
Всього по Україні	503656	100,0	662368	100,0

Висновок _____

_____

_____

_____

На основі даних таблиці 5.7 розрахувати за роками наступні показники: індекс тривалості життя; індекс досягнутого рівня освіти; індекс людського розвитку.

Таблиця 5.7 Вихідні дані для розрахунку показників рівня життя населення

Роки	Очікувана тривалість життя при народженні, років	Грамотність серед дорослого населення, %	Сукупна частка учнів, %	Індекс реального ВВП на душу населення
1	68,7	95,0	69,8	0,545
2	71,3	98,0	70,1	0,585
3	77,2	99,0	71,3	0,653

Методика виконання.

При розрахунку індексу людського розвитку середня тривалість життя приймається в діапазоні 25-85 років.

Індекс тривалості життя визначається за формулою:

$$I_{ТЖ} = \frac{OTЖ - 25}{85 - 25}$$

де: $I_{ТЖ}$ – очікувана тривалість життя

Індекс рівня освіти розраховується за формулою:

$$I_{PO} = \frac{2 \times I_{ГР} + I_{УЧ}}{3}$$

де: $I_{ГР}$ – індекс грамотності дорослого населення;

$I_{УЧ}$ – індекс частки учнів

Індекс людського розвитку розраховується за формулою:

$$I_{ЛР} = \frac{I_{ВВП} + I_{PO} + I_{ТЖ}}{3}$$

де: $I_{ВВП}$ – індекс реального ВВП на душу населення.

Таблиця 5.8 Показники рівня життя населення

Показники	1 рік	2 рік	3 рік
Індекс тривалості життя			
Індекс рівня освіти			
Індекс людського розвитку			

Висновок _____

_____

ТЕМА 6. МІЖГАЛУЗЕВІ ГОСПОДАРСЬКІ КОМПЛЕКСИ ТА РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЇХ РОЗВИТКУ І РОЗМІЩЕННЯ

Теми доповідей

- 1. Особливості функціонування паливно-енергетичного комплексу України.
- 2. Розміщення паливної промисловості України.
- 3. Роль електроенергетики в господарському комплексі України, та особливості її розміщення.
- 4. Альтернативні джерела виробництва електроенергії.

Енергетична безпека держави це - _____

Завдання 1. Визначити структуру паливно-енергетичного комплексу

Рисунок 6.1. Структура паливно-енергетичного комплексу

Завдання 2. Заповнити таблицю 6.1.

Таблиця 6.1. - Вугільні басейни України

Вугільні басейни	Регіони видобутку	Міста
Донецький		
Львівсько-Волинський		
Придніпровський		

Завдання 3. Заповнити таблицю 6.2. (у відповідних колонках поставте (+)).

Таблиця 6.2. – Основні родовища України

Назва родовища	Вугілля		Нафта	Газ	Залізні руди	Вапняки	Солі	Сірка
	кам'яне	буре						
Локачинське								
Козіївське								
Родовища Донецького басейну								
Маріупольське								
Артемівське								
Роздольське								
Новотроїцьке								
Старосамбірське								
Приазовське								
Олександрівське								
Південно-Білозерське								
Калуш-Голинське								
Немирівське								
Каракубське								
Свидницьке								
Східно-Саратське								

Завдання 4. Заповніть таблицю 6.3. (у відповідних колонках поставте (+)).

Таблиця 6.3. – Електростанції України

Електростанції	Тип		
	Теплова	Гідравлічна	Атомна
Київська			

Чорнобильська			
Вид	Економічні райони України		

Рівненська			
Старобешівська			
Трипільська			
Каховська			
Кременчуцька			
Хмельницька			
Запорізька			
Криворізька			
Зміївська			
Південноукраїнська			

Завдання 5. Проаналізувати структуру споживання енергоресурсів в

Таблиця 6.4. Структура енергоресурсів в економічних районах

Коефіцієнти перерахунку в умовне паливо наступні: для вугілля – 0,9, нафтопродуктів – 1,4, газу – 1,2.

Таблиця 6.5. Споживання енергоресурсів в економічних районах

Вид ресурсів	Економічні райони України			
	Донецький	Центральний	Придніпровський	Карпатський
Природний газ, млн. м. ³	57	26	43	27
Нафта, млн. т.	35	61	60	61
Вугілля, млн. т.	40	32	33	37

Методика виконання.

1. Здійснити перерахунок натуральних одиниць енергоресурсів в умовні одиниці (добуток коефіцієнта перерахунку і обсягу відповідного ресурсу);

2. Знайти питому вагу кожного з видів ресурсів у загальному їх обсязі за кожним економічним районом. Зробити висновки.

	Донецький		Центральний		Придніпровський		Карпатський	
	ум.пал.	%	ум.пал.	%	ум.пал.	%	ум.пал.	%
Природний газ								
Нафта								
Вугілля								
Разом		100		100		100		100

Висновок _____

_____

_____

_____

_____

_____

Завдання 6. Проаналізувати структуру вантажообороту за видами транспорту табл. 6.6.

Таблиця 6.6. Склад та структура перевезення вантажів за видами транспорту, млрд. т*км

Вид транспорту	2019р.		2020р.		2021р.		2022р.	
	млрд. т*км	%	млрд. т*км	%	млрд. т*км	%	млрд. т*км	%
Наземний	475,9		491,2		491,2		387,8	
Залізничний	240,8		262,5		257,0		196,2	
Автомобільний	40,6		46,6		54,9		49,7	
Трубопровідний	194,5		182,1		179,6		141,9	
Водний	18,4		18,6		15,8		8,0	
Морський	12,1		12,9		11,3		5,2	
Річковий	6,3		5,7		4,5		2,8	
Авіаційний	0,3		0,3		0,4		0,4	
Всього		100		100		100		100

Висновок _____

_____

_____

_____

Завдання 6. Проаналізувати структуру використання палива.

Таблиця 6.7. Склад та структура видів палива, тис. т ум.пал.

Вид палива	2019р.		2020р.		2021р.		2022р.	
	тис. т ум.пал.	%	тис. т ум.пал.	%	тис. т ум.пал.	%	тис. т ум.пал.	%
Вугілля	123,5		148,8		204,5		168,0	
Газ природний	1310,5		970,9		988,5		1008,4	
Бензин моторний	109,8		63,86		60,2		56,2	
Паливо дизельне	194,1		160,4		185,8		194,4	

Мазути паливні важкі	3,3		2,3		2,1		1,0	
Пропан і бутан скраплені	10,0		20,7		24,1		27,1	
Дрова для опалення	26,6		32,4		35,0		36,2	
Всього		100		100		100		100

Висновок _____

_____

_____

_____

Завдання 7. Робота з контурними картами.

1. Нанесіть на контурну карту основні центри виробництва добрив, соди.
2. На контурній карті України позначте найбільші центри чорної металургії Донбасу, Придніпров'я.
3. На контурній карті України позначте найзначніші центри виробництва алюмінію, титану, ртуті, нікелю, міді.
4. На контурній карті України позначте центри нафтопереробки та центри переробки природного газу.
5. На контурній карті України позначте найбільші центри дерево заготівельної, целюлозно-паперової, меблевої промисловості.

Рис. 6.2. Контурна карта України

Завдання 8. Проаналізувати структуру перевезення вантажів залізничним транспортом загального користування (табл. 6.8).

Таблиця 6.8. Склад та структура перевезення вантажів залізничним транспортом загального користування, млн.т.

Вид вантажу	2019р.		2020р.		2021р.		2022р.	
	млн. т	%	млн. т	%	млн. т	%	млн. т	%
Вугілля	124		126		129		109	
Кокс	11		13		12		10	
Нафта та нафтопродукти	25		28		30		27	
Чорні метали	54		57		52		37	
Лісові	5		5		5		4	
Хлібні	11		11		18		20	
Руда	87		93		86		73	
Цемент	11		11		12		6	
Хімічні та мінеральні добрива	13		16		15		11	
Інші вантажі	138		154		140		94	
Всього		100		100		100		100

Висновок _____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Завдання 10. Визначити галузеву структуру харчової промисловості за даними таблиці, зробити висновок.

Таблиця 6.9 Галузеву структуру харчової промисловості

№	Галузі харчової промисловості	Обсяг виробництва, млн. грн.	Структура, %
1	Хлібопекарська	155	
2	Борошно-круп'яна	106	
3	М'ясна	140	
4	Молочна	95	
5	Рибоконсервна	66	
6	Інші	53	
7	Всього		100,0

Висновок _____

_____

_____

_____

ТЕМА 7. ЕКОНОМІКА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Теми доповідей

1. Економічні райони України: сутність та характеристика.
2. Проблеми та перспективи економічних районів України.
3. Принципи економічного районування країн СНД.

Економіка регіону це - _____

Завдання 1. Охарактеризуйте вісім економічних районів України (місце розташування, області, які входять до району, спеціалізацію, перспективи і проблеми).

Донецький економічний район - _____

Придніпровський економічний район - _____

Східний економічний район - _____

Центральний економічний район - _____

Поліський економічний район - _____

Подільський економічний район - _____

Карпатський економічний район - _____

Причорноморський економічний район - _____

Завдання 2. Заповніть таблицю 7.1. (поставте у відповідних колонках знак +).

Таблиця 7.1. – Природні ресурси економічних районів України.

Природні ресурси	Економічні райони							
	Донецький	Придніпровський	Східний	Центральний	Подільський	Поліський	Карпатський	Причорноморський
Паливні (кам'яне вугілля, буре вугілля, нафта, природний газ)								
Металорудні (залізна руда, марганцева руда, хромітові руди, титанові)								
Нерудні (кухонна сіль, калійні солі, фосфорити, самородна сірка)								

Завдання 3. Заповніть таблицю 7.2. (поставте у відповідних колонках знак +).

Таблиця 7.2. - Галузі спеціалізації економічних районів України

Галузь промисловості	Економічні райони							
	Донецький	Придніпровський	Східний	Центральний	Подільський	Поліський	Карпатський	Причорноморський
Машинобудування								
Чорна металургія								
Залізорудна								
Кольорова металургія								
Хімічна								
Лісова								
Паливна: - вугільна - нафтова - газова								
Харчова: - цукрова - рибна								
Текстильна								
Електроенергетика								

Завдання 4. Знайдіть в таблиці 7.3 дев'ять помилок розташування деяких підприємств України.

Таблиця 7.3. Місця розташування деяких підприємств України

Запоріжжя	Залізнорудний комбінат
Харків	Велосипедний завод
Лисичанськ	Нафтопереробний завод
Дніпро	Автомобільний завод
Львів	Автомобільний завод
Вінниця	Завод з виробництва добрив
Полтава	Завод з виробництва телевізорів
Житомир	Льонокомбінат
Київ	Авіаційний завод
Кременчук	Автомобільний завод
Сєверодонецьк	Металургійний завод
Маріуполь	Металургійний завод
Чернігів	Нафтопереробний завод
Луганськ	Тепловозобудівний завод

Одеса	Суднобудівний завод
Харків	Тракторний завод
Миколаїв	Суднобудівний завод
Херсон	Завод з виробництва телевізорів
Черкаси	Завод хімічних волокон
Донецьк	Алюмінієвий завод
Кривий ріг	Металургійний комбінат
Львів	Тракторний завод

Завдання 5. Робота з контурними картами.

1. На контурній карті України позначте межі економічних районів та надпишіть їх назву.
2. Позначте на контурній карті основні промислові вузли Східного та Донецького економічних районів.
3. Позначте на контурній карті підприємства, що характеризують спеціалізацію Карпатського економічного району.
4. Нанесіть на контурну карту три основні промислові центри Центрального району.

Рисунок 7.1. – Контурна карта України.

ТЕМА 8 МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ЗВ'ЯЗКИ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ІНТЕГРАЦІЯ В ЄВРОПЕЙСЬКІ ТА ІНШІ СВІТОВІ СТРУКТУРИ

Теми доповідей

1. Транспортні послуги в зовнішній торгівлі України.
2. Туризм як провідна стаття експорту послуг.
3. Розвиток міжнародного ринку освітніх послуг.
4. Європейський союз: історія розвитку та перспективи України.
5. Місце України на світовому ринку товарів та послуг.

Зовнішня торгівля - _____

_____.

Імпорт - _____

_____.

Експорт - _____

_____.

Завдання 1. Дайте характеристику позитивних та негативних сторін економіко-політичного положення України у світі та заповніть таблицю 8.1.

Таблиця 8.1. Позитивні та негативні сторони економіко-політичного положення України у світі

Позитивні сторони	Негативні сторони

Завдання 2. Використовуючи дані таблиці 8.2. проранжуйте країни в порядку зменшення їх площі. Визначте, яке місце у світі займає Україна за територією у відсотках.

Таблиця 8.2. Площа деяких країн світу

Країна	Площа, тис. км ²	Відсоток від загальної площі Землі, %	Місце
Німеччина	356		
Індія	3288		
Італія	301		
Китай	9561		
Польща	312		
США	9373		
Україна	603,7		
Швеція	450		
Загальна площа Землі	510073	-	

Висновок _____

_____

_____

_____

_____

_____

Завдання 3. Розрахувати основні показники результативності і динаміки зовнішньої торгівлі сільськогосподарської продукції Миколаївської області (табл.8.3).

Методика виконання.

Коефіцієнт зростання експорту – відношення експорту звітного року до експорту базисного року.

Коефіцієнт зростання імпорту - відношення імпорту звітного року до імпорту базисного року.

Зовнішньоторговельний оборот (ЗТО) - сума експорту та імпорту.

Коефіцієнт зростання ЗТО – відношення ЗТО звітного року до ЗТО базисного року.

Сальдо зовнішньої торгівлі товарами – різниця між експортом та імпортом.

Коефіцієнт покриття імпорту експортом – відношення імпорту до експорту.

Таблиця 8.3. Основні показники результативності і динаміки зовнішньої торгівлі сільськогосподарської продукції Миколаївської області

Показники	Роки				
	2018	2019	2020	2021	2022
Експорт, млн. дол. США.	711,7	539,0	1062,2	1077,6	930,7
Коефіцієнт зростання експорту					
Імпорт, млн. дол. США.	22,7	14,1	26,2	35,3	25,1
Коефіцієнт зростання імпорту					
Зовнішньоторговельний оборот, млн. дол. США.	734,4	553,1	1088,4	1112,9	955,8
Коефіцієнт зростання ЗТО					
Сальдо зовнішньої торгівлі товарами					
Коефіцієнт покриття імпорту експортом					

Висновок _____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Завдання 4. За даними таблиці 8.4. визначити окремі показники рівня економічної безпеки України, зробити висновки.

Таблиця 8.4. Розрахунок окремих показників рівня зовнішньоекономічної безпеки України

Показники	Порогове значення показника	Роки		
		2020	2021	2022
<i>Вихідні дані</i>				
1 Валовий внутрішній продукт, млрд. грн.	-	1349,2	1459,1	1505,5
2 Обсяг експорту, млрд. грн.	-	134,2	100,3	92,7
3 Обсяг імпорту, млрд. грн.	-	130,1	98,5	92,5
<i>Розрахункові дані</i>				
Коефіцієнт покриття імпорту експортом, разів	не менше 1			
Відношення обсягу експорту до ВВП, %	не більше 50			
Відношення обсягу імпорту до ВВП, %	не більше 50			

Висновок _____

_____

_____

Завдання 5. За даними таблиці 8.5 розрахувати географічну структуру експорту.

Таблиця 8.5. Географічна структура експорту, млн. дол. США

Країни	2019р.		2020р.		2021р.		2022р.	
	млн. дол.	%	млн. дол.	%	млн. дол.	%	млн. дол.	%
Країни СНД	12351,1		18087		23166,3		13472,9	
Інші країни світу	26016,9		31209,1		43801,0		26222,8	
Європа	12625,5		14773,8		19732,8		10264,5	
Країни ЄС	12087,9		13916,4		18129,5		9499,3	
Азія	8446,2		10881,6		15887,0		12131,7	
Африка	2373,7		2792		3902,4		2627,8	
Америка	2550,9		2686,3		4144,0		1124,2	
Австралія та Океанія	17,9		15,7		64,0		21,6	
Інші	2,7		59,7		70,8		53,0	
Всього		100		100		100		100

Висновок _____

_____

_____

_____

_____

_____

Завдання 6. За даними таблиці 8.6 розрахувати географічну структуру імпорту.

Таблиця 8.6. Географічна структура імпорту, млн. дол. США

Країни	2019р.		2020р.		2021р.		2022р.	
	млн. дол.	%	млн. дол.	%	млн. дол.	%	млн. дол.	%
Країни СНД	20112,3		25469,3		33377,8		19692,6	
Інші країни світу	24926,3		35148,7		52157,5		25740,5	
Європа	16804,2		23048,9		30477,0		16233,8	
Країни ЄС	16194,6		22218,7		28868,4		15392,7	
Азія	6143,7		9042,2		15497,7		6538,6	
Африка	413,0		673,1		1559,1		617,6	
Америка	1465,3		2255,4		4190,6		2197,9	
Австралія та Океанія	99,5		128,4		431,7		149,4	
Інші	0,6		0,7		1,4		3,2	
Всього								

Висновок _____

ТЕМА 9 ФАКТОРИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ

Теми доповідей

1. Концепція економічного розвитку держави: сутність та значення.
2. Територіальні програми розвитку регіонів.
3. Спеціальні економічні зони України: характеристика та принципи формування.
4. Території пріоритетного розвитку держави: характеристика та принципи формування.

Територіальна програма розвитку це - _____

Спеціальні економічні зони це _____

Завдання 1. За даними таблиці складіть міжрегіональний баланс умовних регіонів та охарактеризуйте особливості співвідношення рівня виробленого національного доходу одним зайнятим та рівня спожитого національного доходу з розрахунку на душу населення.

Таблиця 9.1. - Вихідні дані для складання міжрегіонального балансу

Умовний регіон	Вироблений національний дохід, тис. грн.	Спожитий національний дохід, тис. грн.	Чисельність населення регіону, тис. осіб.	Кількість зайнятих в регіоні, тис. осіб.
1	71250	71115	4560	2873
2	110809	110761	6281	3706
3	103011	102084	5128	3436
4	42974	41562	4015	2369

5	79204	77189	4978	3186
6	79414	77986	5054	2729
7	58225	56286	4148	2406
8	46260	44991	3920	2313
9	60646	57082	3452	2382
10	71448	68770	3726	2571
Країна в цілому	723241	707826	45262	27971

Таблиця 9.2. - Розрахунок показників для складання міжрегіонального балансу

Умовний регіон	Вироблений національний дохід на одного зайнятого, грн.	Спожитий національний дохід на душу населення, грн.
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
Країна в цілому		

Висновок

Завдання 2. За даними таблиці 9.1 визначити окремі показники рівня продовольчої безпеки України, зробити висновки.

Таблиця 9.3. - Розрахунок окремих показників рівня продовольчої безпеки України

Показники	Порогове значення показники	Роки		Відхилення у 2021 р. від порогового значення (+,-)	Відхилення у 2022 р. від порогового значення (+,-)
		2021	2022		
Споживання м'яса та м'ясопродуктів (за рік / особа), кг	не менше 80	54	56		
Споживання молока та молочних продуктів (за рік / особа), кг	не менше 380	215	221		
Споживання яєць, (за рік / особа), шт.	не менше 290	307	309		

Споживання риби та рибопродуктів (за рік / особа), кг	не менше 20	13,6	14,6		
Споживання олії та інших рослинних жирів (за рік / особа), кг	не менше 13	13,0	13,3		
Споживання овочів та баштанних (за рік / особа), кг	не менше 161	163	163		
Споживання фруктів, ягід, горіхів та винограду, (за рік / особа), кг	не менше 90	53	56		
Споживання картоплі, (за рік / особа), кг	не менше 124	140	135		
Споживання хлібних продуктів (хліб, макаронні вироби у перерахунку на борошно, борошно, крупи, бобові), (за рік / особа), кг	не менше 101	109	108		

Висновок _____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Завдання 3. Розрахувати індикатор достатності споживання продуктів харчування на одну особу за рік, зробити висновки.

Таблиця 9.4. - Споживання продуктів харчування в Україні*(на одну особу за рік, кг)

	Раціональні норми споживання**	Фактичне споживання				Індикатор достатності споживання у %			
		2000	2010	2015	2022	2000	2010	2015	2022
м'ясо і м'ясні продукти	80,0	68,2	32,8	52,0	56,1				
молоко та молочні продукти	380,0	373,2	199,1	206,4	220,9				
яйця, шт.	290,0	272	166	290	309				
хлібні продукти	101,0	141,0	124,9	111,3	108,4				
картопля	124,0	131,0	135,4	128,9	135,4				
овочі і баштанові культури	161,0	102,5	101,7	143,5	163,0				

плоди, ягоди і виноград	90,0	47,4	29,3	48,0	56,3				
риба та рибні продукти	20,0	17,5	8,4	14,5	14,6				
цукор	38,0	50,0	36,8	37,1	37,1				
олія	13,0	11,6	9,4	14,8	13,3				

Висновок _____

Завдання 4. Проаналізувати основні критерії репресивності регіонів, а також визначити їх ранговість (1 – найкращий рівень критерію, 27 – найгірший).

Для оцінки депресивності регіонів, найбільш прийнятними є наступні показники: валовий регіональний продукт (характеризує рівень розвитку економіки регіону, узагальнюючий показник); доходи населення (враховують усі види грошових надходжень); зайнятість населення (відношення кількості зайнятого у віці 15–70 років до всього населення зазначеного віку по регіонах); рівень безробіття (відношенням (у відсотках) кількості безробітних у віці 15–70 років до робочої сили зазначеного віку або відповідної соціально-демографічної ознаки); інвестиції в основний капітал (відображають можливість впровадження нових технологій, що зумовлює регулювання розвитку економіки регіону, істотне підвищення її ефективності).

Таблиця 9.5. - Аналіз критеріїв депресивності регіонів України

	ВРП		Доходи населення		Зайнятість населення		Рівень безробіття		Інвестиції в основний капітал		Середній бал
	тис. грн.	ранг	тис. грн.	ранг	%	ранг	%	ранг	млн. грн.	ранг	
Україна	19,8	-	24,1	-	58,5	-	8,1	-	150667	-	-
АР Крим	13,9		20,0		60,5		6,2		6781		
Вінницька	12,1		20,4		57,5		10,0		3754		
Волинська	11,8		18,5		58,2		8,5		1740		
Дніпропетровська	27,7		26,7		60,3		7,1		12570		
Донецька	23,1		26,7		58,3		8,4		11072		
Житомирська	11,4		20,3		59,5		9,8		3019		
Закарпатська	10,1		16,7		57,7		8,7		2170		

Запорізька	20,6		25,2		59,5		7,5		7336		
Івано-Франківська	12,5		19,2		52,3		8,2		4262		
Київська	21,8		24,7		58,6		7,3		11263		
Кіровоградська	13,1		19,9		56,9		8,9		2440		
Луганська	16,6		22,5		57,1		7,2		4706		
Львівська	14,1		21,7		58,0		7,8		8061		
Миколаївська	17,1		21,7		59,1		8,4		3775		
Одеська	20,3		22,1		57,5		6,1		8009		
Полтавська	22,3		23,2		57,3		9,7		7317		
Рівненська	11,7		19,2		56,7		11,4		2316		
Сумська	13,6		21,3		56,0		10,6		2223		
Тернопільська	10,2		17,9		54,2		10,5		2109		
Харківська	21,2		24,5		59,3		7,2		7302		
Херсонська	12,3		19,1		58,9		8,6		1684		
Хмельницька	11,8		20,1		59,1		8,6		2912		
Черкаська	14,4		20,1		58,4		9,9		2798		
Чернівецька	9,4		17,6		57,4		8,5		1817		
Чернігівська	13,1		21,0		59,2		10,5		1756		
м. Київ	61,1		52,1		63,6		5,8		25822		
м. Севастополь	17,0		23,5		62,0		6,0		1653		

Висновок _____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

КОМПЛЕКСНЕ ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

З 24 областей України оберіть один та зробіть аналіз за такими аспектами:

1. Склад регіону, його спеціалізація.
2. Економіко-географічне положення, історичні особливості розвитку території регіону.
3. Природно-ресурсний потенціал регіону.
4. Демографічна ситуація регіону.
5. Господарство регіону:
  - виробнича сфера;
  - соціальна сфера.
6. Проблеми та перспективи регіону.
7. Особистості, події, сучасні негативні явища, промислові та побутові товари (торгові марки), соціально-культурні об'єкти обраного регіону.

Оформлене індивідуальне завдання має титульний лист та теоретичну складову.

Титульний лист повинен мати:

- назву навчального закладу;
- назву теми;
- прізвище ім'я та по-батькові виконавця;
- прізвище ім'я та по-батькові викладача;
- місто та рік виконання індивідуального завдання.

Теоретична складова повинна містити:

- зміст індивідуального завдання;
- вступ;
- основна частина, яка розбивається на питання;
- висновок;
- список використаних джерел.

Індивідуальне завдання повинно бути оформлене належним чином. В іншому випадку воно не приймається.

Нумерація сторінок наскрізна, починаючи з титульного аркуша, проте номер сторінки на ньому не ставиться. Нумерація проставляється в центрі верхнього поля.

Вступ, кожне питання, висновок та список використаних джерел починаються з нової сторінки.

Скорочення слів і словосполучень – відповідно до чинних скорочень прийнятих в документах цивільного захисту.

Обсяг індивідуального завдання 15-20 сторінок друкованого тексту (шрифт Times New Roman, розмір шрифту 14, полуторний міжрядковий інтервал, розмір полів: лівого – 30 мм, правого – 10 мм, верхнього – 20 мм, нижнього – 20 мм).

Оформлення роботи здійснюється відповідно до існуючих нормативних (методичних) документів.

Список використаних джерел

1. Бутко М. П. Регіональна економіка в модернізаційному формат. Київ : Центр навчальної літератури, 2020, 432 с.
2. Дадашев Б. А., Гордієнко В. П., Обливанцов В. В. Регіональна економіка, Київ : Центр навчальної літератури, 2017, 202 с.
3. Завадських Г. М. Регіональна економіка. Херсон : Олді-Плюс, 2019, 556 с.
4. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України : Закон України від 23.03.2000 // Відомості Верховної Ради України. 2000. № 25. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14#Text>.
5. Про зайнятість населення : Закон України від 01.03.1991 // Відомості Верховної Ради України. 1991. №14. (зі змінами та доповненнями). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>
6. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №29. (зі змінами та доповненнями). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>
7. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 // Відомості Верховної Ради України. 1997. №24. (зі змінами та доповненнями). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>
8. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999 // Відомості Верховної Ради України. 1999. №20-21. (зі змінами та доповненнями). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>
9. Про підприємництво : Закон України від 07.02.1991 // Відомості Верховної Ради України. 1991. №14. (зі змінами та доповненнями). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12#Text>
10. Конституція України: Прийнята 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради України. 1996. №30. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
11. Котикова О. І., Горобченко О. А., Олійник Т. Г. Національна економіка. Миколаїв : Іліон, 2020. 195 с.
12. Лишиленко В. І. Регіональна економіка. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 384 с.
13. Регіональна економіка : метод. реком. та завдання для практичних занять і самостійної роботи для здобувачів ступеня вищої освіти "бакалавр" денної форми навчання спеціальностей 071 "Облік і оподаткування", 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" /

уклад. : Т. Г. Олійник, І. О. Мельник, О. С. Альбещенко. Миколаїв : МНАУ, 2017. 60 с. URL : <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/2097>

14. Регіональна економіка : опорний конспект лекцій для здобувачів вищої освіти ступеня бакалавр спеціальностей 071 "Облік і оподаткування", 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" денної та заочної форми навчання / уклад. : Т. Г. Олійник, І. О. Мельник, О. А. Горобченко. Миколаїв : МНАУ, 2017. 119 с. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/2098>

Навчальне видання

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Методичні рекомендації

укладач : **Олійник** Тетяна Георгіївна

Відповідальний за випуск О.А. Христенко

Технічний редактор Н.В. Семінюк

Формат 60*841/16. Ум.друк.арк. ____

Тираж ____ прим. Зам №__

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету
54020, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе,9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №4490 від 20.02.2013р.